

3. RETENCIJE I ANALIZE RADA RETENCIJA

Retencije

Uređeno područje u slivu vodotoka predviđeno za vremenski kraće zadržavanje vode u svrhu zaštite od poplava.

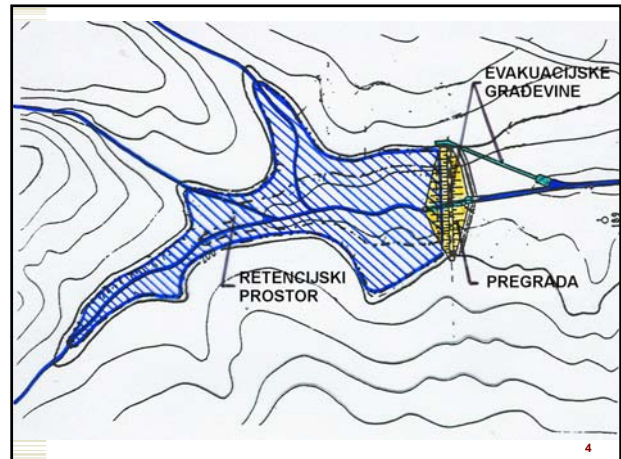
Retencijama se regulira vodni režim vodotoka. Učinak retencije se očituje smanjivanjem maksimalnog protoka koji prolazi vodotokom na nizvodnom području i produljivanjem trajanja velikih voda (isti volumen vode se kroz vodotok propušta dulje vrijeme).

2

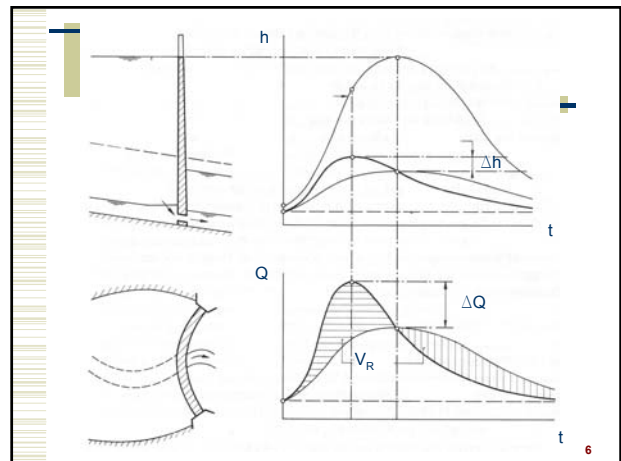
Tipovi retencija

- Čelne retencije
- Bočne retencije

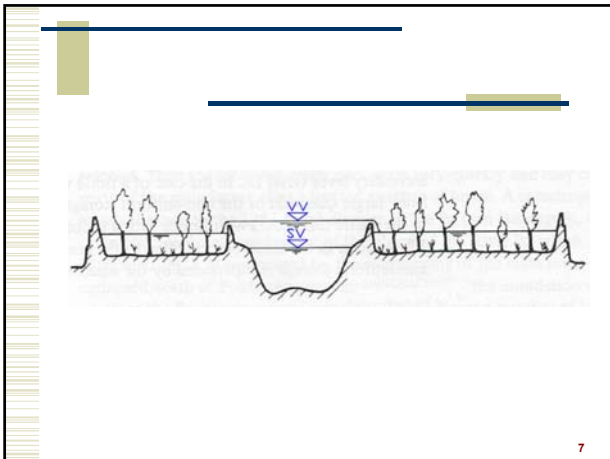
3

4

6

Punjenje i pražnjenje bočnih retencija

- Preljevi
- Otvori u nasipima
- Rušenje privremenih nasipa
- Ustave

Veličina retencije ovisi o:

- Hidrološkim značajkama
- Raspoloživom prostoru za retenciju
- Kapacitetu korita nizvodno

15

Hidraulički proračun retencije

16

$$Q_{sr}^{ul} - Q_{sr}^{ic} = \frac{\Delta V}{\Delta t}$$

Gdje su:

- Q_{sr}^{ul} - Srednji protok dotjecanja u retenciju kroz vremenski interval Δt
- Q_{sr}^{ic} - Srednji protok otcjevanja iz retencije kroz vremenski interval Δt
- ΔV - Promjena volumena vode u retenciji u vremenskom intervalu Δt
- Δt - Vremenski diskretizacijski interval

17

$$\frac{Q_i^{ul} + Q_{i+1}^{ul}}{2} - \frac{Q_i^{ic} + Q_{i+1}^{ic}}{2} = \frac{V_{i+1} - V_i}{\Delta t}$$

$$\left(\frac{2V_{i+1}}{\Delta t} + Q_{i+1}^{ic} \right) = (Q_i^{ul} + Q_{i+1}^{ul}) + \left(\frac{2V_i}{\Delta t} + Q_i^{ic} \right)$$

Gdje su:

- i - indeks vremenskog intervala
- Q_i^{ul} - protok vode koja utječe u retenciju u trenutku i
- Q_{i+1}^{ul} - protok vode koja utječe u retenciju u trenutku $i+1$
- Q_i^{ic} - protok vode koja istječe iz retencije u trenutku i
- Q_{i+1}^{ic} - protok vode koja istječe iz retencije u trenutku $i+1$
- V_i - volumen vode u retenciji u trenutku i
- V_{i+1} - volumen vode u retenciji u trenutku $i+1$

18

NEPOZNATE VELIČINE

POZNATE VELIČINE

$$\left(\frac{2V_{i+1}}{\Delta t} + Q_{i+1}^{iz} \right) = (Q_i^{ul} + Q_{i+1}^{ul}) + \left(\frac{2V_i}{\Delta t} + Q_i^{iz} \right)$$

VELIČINE VEZANE ZAKONOM ISTJECANJA IZ RETENCIJE

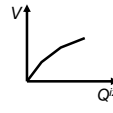
IZ ULAZNOG HIDROGRAMA

IZ PRETHODNOG KORAKA PRORAČUNA

19

VELIČINE VEZANE ZAKONOM ISTJECANJA IZ RETENCIJE

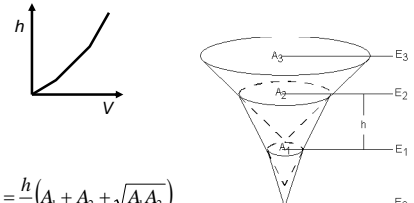
POTREBNO JE POZNAVATI FUNKCIJSKU VEZU IZMEĐU VOLUMENA RETENCIJE V I PROTOKA ISTJECANJA IZ RETENCIJE Q^z

Obje veličine zavisne su o dubini vode u retenciji pa će biti potrebno odrediti odnose volumena retencije V i dubine vode h , te odnosa dubine vode u retenciji h i protoka istjecanja vode iz retencije Q^z .

20

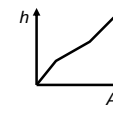
Odnos volumena retencije V i dubine vode h dobiva se iz geometrije područja koje je predviđeno za zadržavanje vode (geodetska izmjera terena).

$$\Delta V = \frac{h}{3} (A_1 + A_2 + \sqrt{A_1 A_2})$$

21

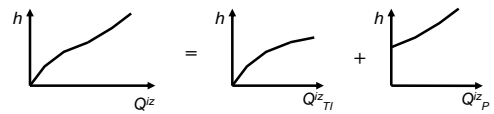
ISTO TAKO ZA PRORAČUN PRIRASTA VOLUMENA VODE U RETENCIJI ZA PRIRAST DUBINE POTREBNO JE POZNAVATI NJIHOVU FUNKCIJSKU VEZU

Odnos površine retencije A i dubine vode h dobiva se također iz geometrije područja koje je predviđeno za zadržavanje vode (geodetska izmjera terena).

22

Odnosa dubine vode u retenciji h i protoka istjecanja vode iz retencije Q^z sastoji se od barem dva dijela. Jedan se odnosi na istjecanje vode kroz temeljni ispušt Q_{Tl}^z , a drugi se odnosi na istjecanje vode preko preljeva Q_P^z .

$$Q^z = Q_{Tl}^z + Q_P^z$$

Zavisnost dubine vode i istjecanja vode kroz temeljni ispušt Q_{Tl}^z obično se određuje iz rješavanja problema istjecanja kroz cijev sa slobodnim vodnim licem do ispunjenja i pod tlakom, dok se odnos dubine vode i istjecanja preko preljeva Q_P^z određuje iz jednadžbe preljeva.

23

S obzirom na režim istjecanja moguće su dvije vrste proračuna za dobivanje protočne krivulje:

- hidraulički proračun tečenja sa slobodnim vodnim licem
- hidraulički proračun tečenja pod tlakom

Proračun tečenja sa slobodnim vodnim licem, pretpostavljajući jednoliko tečenje, provodi se pomoću Mannigove formule s Mannigovim koeficijentom hrapavosti, n [$m^{-1/3}s$], koja za srednju brzinu, v [m/s] glasi:

$$v = \frac{1}{n} R^{2/3} \cdot i^{1/2}$$

gdje su:

- R – hidraulički radius [m],
- i – pad dna kanala

Protok se određuje iz jednadžbe kontinuiteta:

$$Q = v \cdot A$$

gdje je A [m^2] protjecajna površina.

24

Protočna krivulja za ispušt iz retencija kod tečenja pod tlakom određena je pomoću Bernoullijeve jednadžbe za stacionarno strujanje realne tekućine koja glasi:

$$h_1 + \frac{p_1}{\rho \cdot g} + \frac{\alpha \cdot v_1^2}{2 \cdot g} = h_2 + \frac{p_2}{\rho \cdot g} + \frac{\alpha \cdot v_2^2}{2 \cdot g} + \Delta H$$

gdje su:

h_1, h_2 – geodetska visina za presjek 1, presjek 2

$\frac{p_1}{\rho \cdot g}, \frac{p_2}{\rho \cdot g}$ – tlačna visina za presjek 1, presjek 2

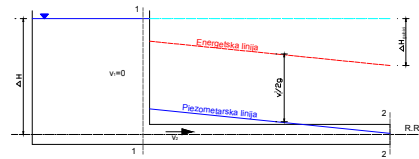
$\frac{v_1^2}{2 \cdot g}, \frac{v_2^2}{2 \cdot g}$ – brzinska visina za presjek 1, presjek 2

ΔH – gubitaci mehaničke energije

α – Coriolisov koeficijent

$$\Delta H = \frac{\alpha \cdot v^2}{2 \cdot g} + \Delta H_{gubici}$$

25

Gubitak energije ΔH_{gubici} sastoji se od lokalnih i linijskih gubitaka

$$\Delta H_{gubici} = \sum \Delta H_{lok} + \sum \Delta H_{lin}$$

Gubici mehaničke energije uslijed lokalnih otpora izračunavaju se po izrazu

$$\Delta H_{lok} = \xi_{lok} \frac{v_{lok}^2}{2 \cdot g}$$

gdje je ξ_{lok} koeficijent lokalnog gubitka

26

Linijski gubici određeni se preko Darcy – Weisbach-ove jednadžbe:

$$\Delta H_{lin} = \lambda \cdot \frac{L}{D} \cdot \frac{v^2}{2 \cdot g}$$

gdje su:

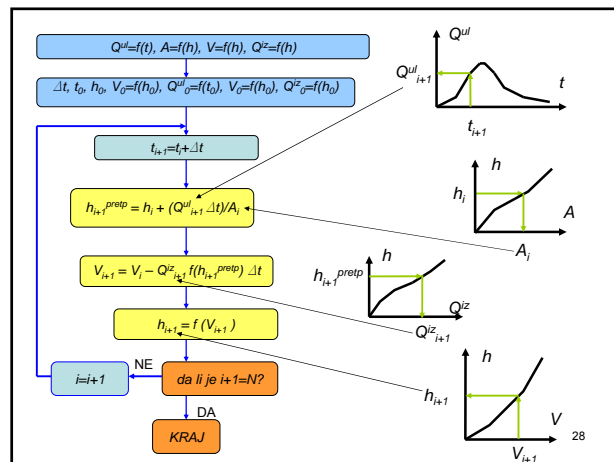
λ – koeficijent trenja
 L – duljina cjevovoda [m]
 D – promjer cjevovoda [m]
 v – srednja brzina strujanja [m/s]
 g – ubrzanje sile teže [m/s²]

Pod pretpostavkom turbulentnog strujanja u hidraulički hrapavim cjevama koeficijent λ izračunao se pomoću Colebrook – White-ove formule:

$$\frac{1}{\sqrt{\lambda}} = -2 \log \frac{k}{D} + 114$$

gdje je k/D relativna hrapavost.

27

28

Proračuni kod složenih slivova

Unaprijed je nemoguće odrediti koja će kiša fiksnog PP i intenziteta, a različitog trajanja, dati veći protok na pojedinim mjestima na vodotoku.

Treba varirati kiše različitih trajanja i intenziteta kako bi se za svaki povratni period odredila kiša koja daje maksimalni protok na pojedinim točkama na vodotoku.

29

Proračuni kod složenih slivova

- Metoda određivanja opasnosti od poplava sastoji se od više koraka. Prvenstveno treba odrediti kritična mjesta na slivu na kojima je primijećena smanjena propusnost korita. Ta mjesta nazivamo kritičnim točkama (KT).
- Nadalje se izradi hidrološko-hidraulički model sliva, unutar kojeg su definirani svi njegovi elementi (karakteristike sliva, površine, hidrografska mreža sa svim elementima korita vodotoka, retencije na slivu i njihove hidrauličke značajke, hrapavosti svih elemenata, itd.).
- Dalje se provede proračuni vodnih valova na kritičnim točkama, za razne intenzitete i trajanja kiša. Pri tome se svakoj od navedenih kišnih situacija pridružuje povratni period određen odnosom intenzitet-trajanje-povratni period (ITP krivulje).
- Iz dobvene veze povratnih perioda i pripadnih maksimalnih protoka, može se, na temelju poznatog kapaciteta korita na kritičnim točkama, odrediti stupanj premašenja kapaciteta korita na pojedinoj kritičnoj točki.

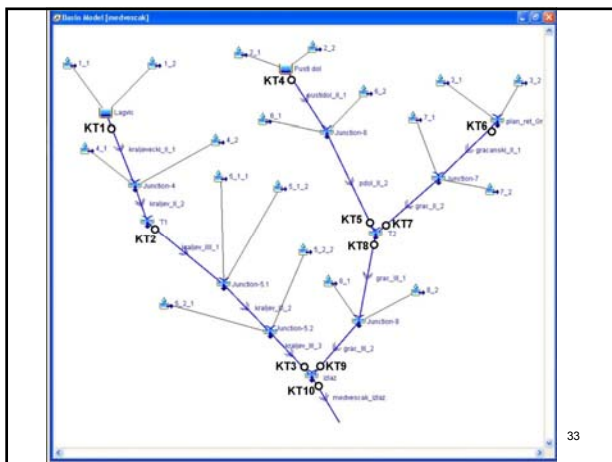
30

Primjer proračuna kod sliva potoka Medveščak

31

Shema sliva potoka Medveščak

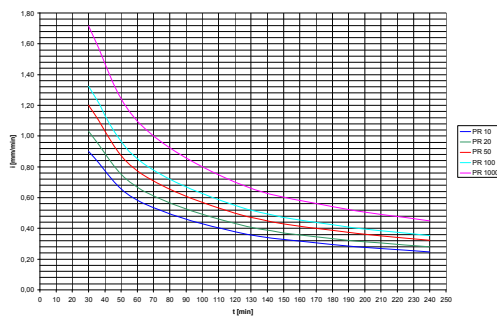
32

33

ITP krivulje sliva potoka Medveščak

ITP krivulje za 1B područje grada Zagreba

34

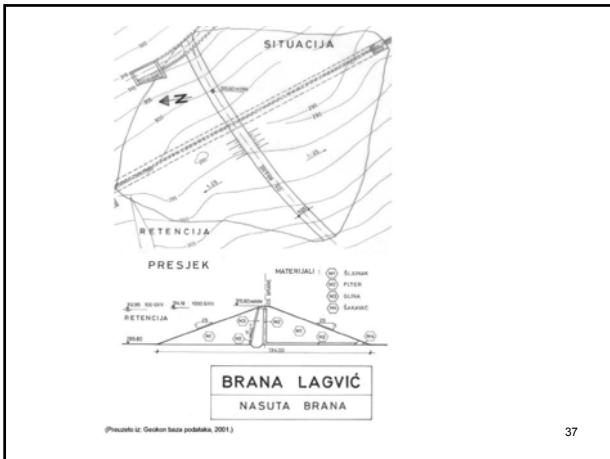
Odabrane situacije oborina iz ITP krivulja za proračune

povratni period [godina]	trajanje oborina [min]								
	60	90	120	150	180	240	330	480	480
10	60	90	120	150	180	240	330	480	480
20	60	90	120	150	180	240	330	420	480
50	60	90	120	150	180	240	330	420	
100	60	90	120	150	180	240	330	420	
1000	30	60	90	120	150	180	240	330	

35

Geometrijske i hidrauličke karakteristike retencija

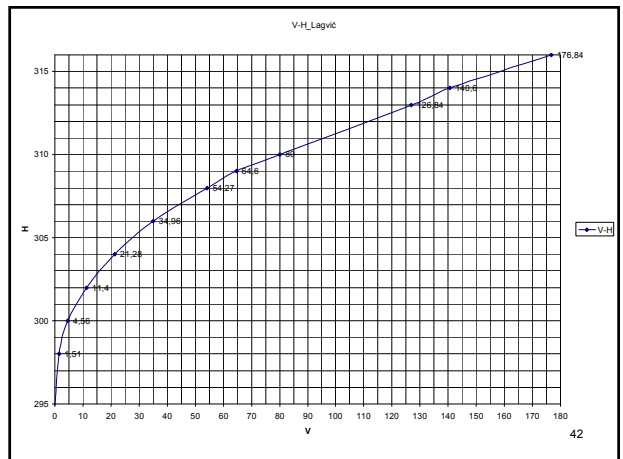
36

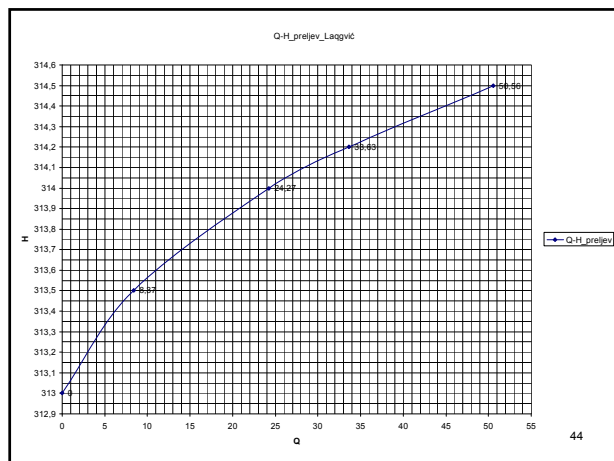
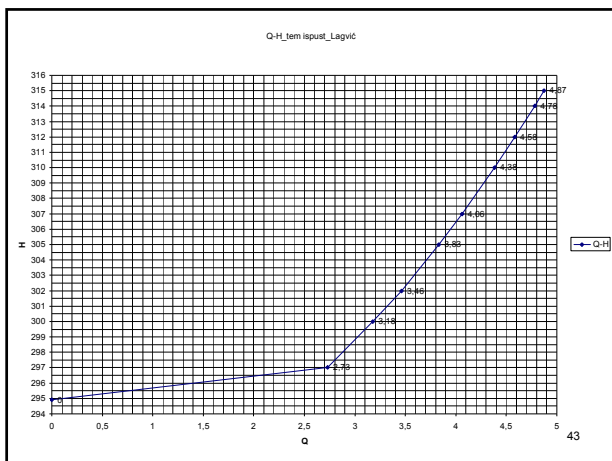
37

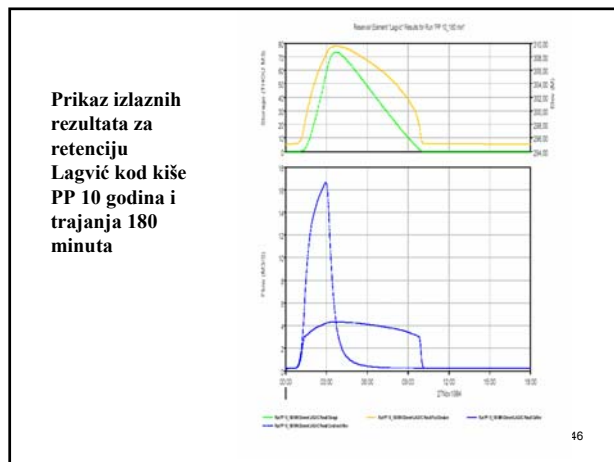
41

42

Rezultati proračuna

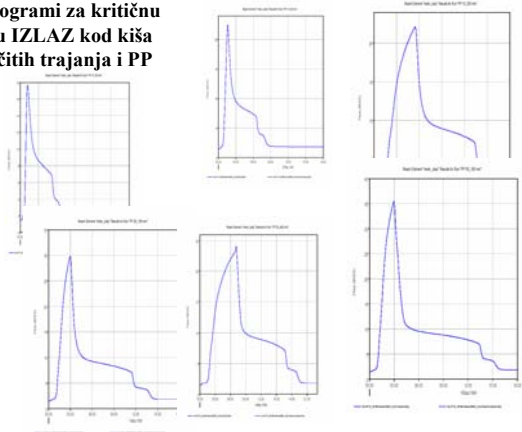

Redoslijed analize

- Za kritične točke se za različite kišne situacije izrade hidrogrami (svaki hidrogram odgovara jednoj kiši jednog trajanja i jednog povratnog perioda)
- Izrade se krivulje najvećih maksimalnih vrijednosti protoka iz hidrograma za različite povratne periode i trajanja kiše (za svaku kritičnu točku)
- Iz krivulja najvećih maksimalnih vrijednosti protoka očitaju se najveće vrijednosti za pojedini povratni period i izrade zavisnosti $PP-Q_{max}$ (za svaku KT)
- Iz tih se krivulja za kapacitet korita očita pripadajući povratni period. Inverzna vrijednost povratnog perioda predstavlja vjerojatnost da će doći do izlivanja vode iz korita.

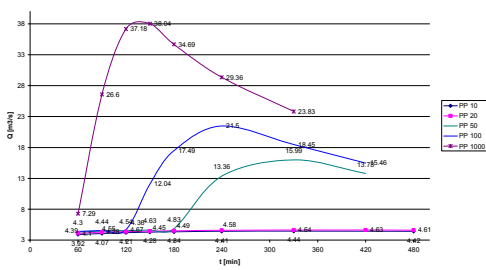
Hidrogrami za kritične točke za različite kišne situacije (svaki hidrogram odgovara jednoj kiši jednog trajanja i jednog povratnog perioda)

Hidrogrami za kritičnu točku IZLAZ kod kiša različitih trajanja i PP

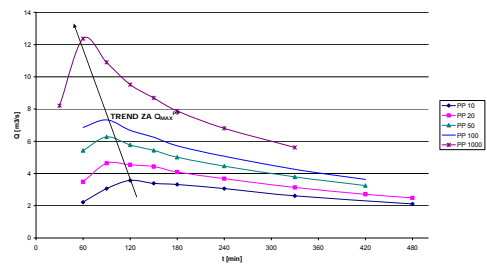

Krivulje najvećih maksimalnih vrijednosti protoka iz hidrograma za različite povratne periode i trajanja kiše (za svaku kritičnu točku)

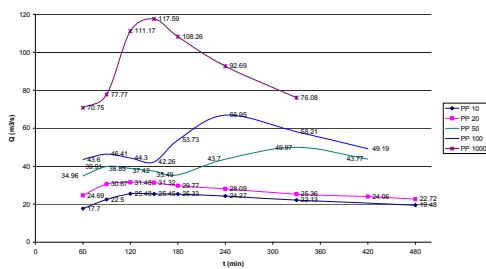
Prikaz Q_{max} u ovisnosti o trajanju kiša koje su ih uzrokovale za retenciju Lagvić

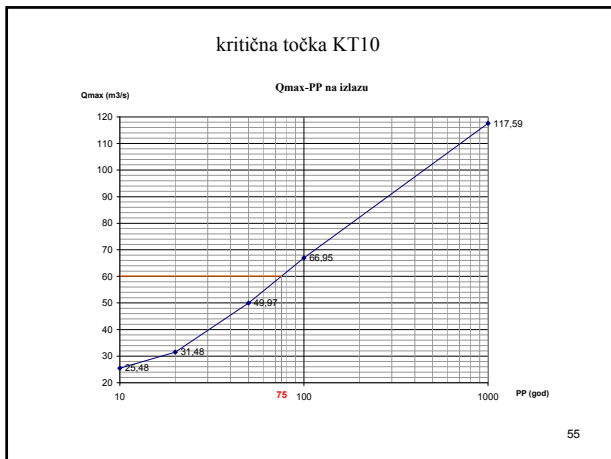
Prikaz maksimalnog protoka u ovisnosti trajanja kiše koja ga je uzrokovala za planiranu retenciju

Prikaz Q_{max} u ovisnosti o trajanju kiša koje su ih uzrokovale za izlazni profil

Zavisnost najvećih maksimalnih vrijednosti protoka za pojedini povratni period : $PP-Q_{max}$ (za svaku KT)

Pridruživanje kapacitetu korita pripadajućeg povratnog perioda i određivanje vjerojatnosti da će doći do izlivanja vode iz korita.

56

kritična točka	kapacitet korita [m ³ /s]	PP [god]	VJEROJATNOST P = R
KT1	10	32	0,0313
KT2	12	25	0,0400
KT3	20	18	0,0556
KT4	11	26	0,0385
KT5	4	7,5	0,1333
KT6	14	>1000	<0,0010
KT7	8	24	0,0417
KT8	8	5	0,2000
KT9	28	63	0,0159
KT10	60	75	0,0133

57

Broj provedenih proračuna za jednu geometriju retencija

- 5 povratnih perioda (10, 20, 50, 100 i 1000 godina)
- 8 trajanja kiše (iz raspona 30, 60, 90, 120, 150, 180, 240, 330, 420 i 480 min)
- 10 kritičnih točaka na slivu
- **5 x 8 x 10 = 400 proračuna**

58